

فی کتاب المبدأ

قال القزوينی

مفتی کتب العجايب علی القاضين ابن حجر عسقلانی

المؤلف والمنتبه که

درین کتاب نخبه محامل کتاب محتوی باقافات عجائک و بافتهاجات متداوله است

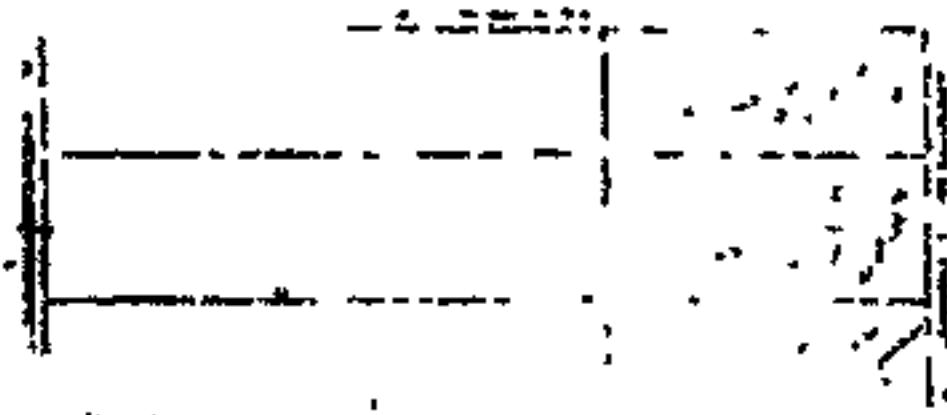
معیار الفضائل
Check 1945

اخلاق
الاخيار والرذائل

از رشحات خاصه عهدی از عباد امام الزین العابدین علی بن ابی طالب علیه السلام

مطبع میرزا حسن علی افغان سید حسین
سید مبارک سعید پرنتر

بار اول
سید محمد افسر علی نقوی کاتب شایع فرمود
۲۰۰۰ جلد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شما کے نیابت و حمد آفرینش مرخائق عالمیان است قلندہ الآخرة والاولی و ہو
 رب العالمین تراوش سرائش زیبائی سائش اولی مخلوق کون و مکان است قلندہ المقام
 المحمود و ہو رحمتہ للعالمین حتی اللہ علیہ و آلہ الذین ہم اصحاب العصمة و حفظہ الدین اما بعد
 چون رسالہ سیار الفضائل و خصائل اصحاب الشمال و الشامل تحقیق جدید و تدقیق سید
 بزبان عربی از ابوی سلمہ الشریح بن رسید و سبقتا سبقتا بروی خواندم حدت مضامین
 مدللہ اش بران آورد کہ ترجمہ ما حاصلش بزبان فارسی او انما یم تالبا منہ مومنین مستبصرین
 و طلاب مسترشدین نفع رساں باشد و ازاں تا دا آخر تم گرد و دین اشراحت و التوفیق ہو
 خیر رفیق و شروت . سالہ پنجمین خطبہ مزین فرمود الحمد لله الذی ارشدنا الی سواہ الیسئل

یہدی الی البیت المطہر النبیل و بہناج و حبیبہ الطاہر النبیل تبعا لشرعہ الجلیل صدوات اللہ علیہا و ذرئہ تہا

الذین اذہب اللہ عنہم الذل . لعمریہ الایضیل حتی النجفہ اہد اذہا و قاروا عندہا علی الخوض و الیسئل

فہم ارکان الایمن . انہم وہم التبریل تہا اہد اذہا و اول شہادت ما یمتار یا العزیز

است عابدانہ . سہ . انہم مشہور ہا رسد . انہم قرآن مجید ہا سستا یا بڑی غیرت ہا

و انہا و بہ . تہا . یہ و باشند فعلی ذلک کلام نبی اللہ ترجمہ وحی تہا

آیہ و ما یطلق عنہ الورد . انہم ہر الاوحی یوحی مستصحبہ . دین معنی است و انہم تہا ذکر واللہ

کہ حکم عالم تو نوالعلمون یعنی نماز خوانید چنانکہ او تعالیٰ شمارا تعلیم فرموده است و قتیکہ شما
 نئی والستید و ریافتم کہ ہدایت فرمودن حضرت رسالت صلعم بہا ترکیب صلوة از قیام
 و قعود و رکوع و سجود و عدد رکعات و تصریح اوقات ترجمہ تعلیم خداوندیکہ ہمے باشد
 پر قرآن مجمل در آن است پس انتساب تعلیم حضرت نبوی بذات الہی عمدہ دلیل بران است
 و ظاہر وجہ اش رہن است کہ قرآن کہ جامع ہدایات شرعیہ است بس مستقن و مجمع حقائق
 معانی نازل شدہ و اجمال و تاویلش کسے بنیداند مگر رب العزہ و اصحاب عصمت چنانکہ
 میفرماید و ما لعلم تاویلہ الا اللہ و الراسخون فی العلم فعلی ہذا کہ قرآن مجمل در تاویہ مراد آمد
 تعالیٰ چندین جا آنحضرت صلعم را اذن بیان معانی قرآن دادہ چنانکہ میفرماید و ما انزلنا
 علیک کتاب ہم الذی اختلفوا فیہ و ہدی و رحمة لقیوم یوسنون یعنی واسے رسول ما کتاب را
 بر تو نازل کردہ ایم مگر برائے آنکہ تا بیان فرمائی بہر ایشان کہ مختلف شدہ اند و آن یعنی
 در اصول یا در فروع کہ بیان تو برائے مومنین ہدایت و رحمت شود پس لفظ بیان کہ در علم اصول
 مقابل اجمال مقرر است و لالت دارو کہ کلام نبی مبین کلام خدا است و همچنین میفرماید
 و انزلنا علیک کتاب لیتین للناس ما نزل الیہم و لعلم یتلکون و باز فرمودہ است و انزلنا علیک
 الذکر لیتین للناس ما نزل الیہم و مراد از ذکر قرآن و مقصود از ما نزل جملہ احکام شرعیہ
 توحید و رسالت و معاد و عدل و امامت و اوامر و نواہی و احکام حلال و حرام می باشد
 اگر قرآن در تادیہ مراد مجمل می بود اذن بیان مقصود بجلہ لغی و اثبات فی قولہ و ما انزلنا الی
 قولہ الا لیتین بلام تعلیل در ہر سآیہ وارد نمی شد و فرق و اتحاد در تفسیر اجمال و بیان آنچه
 ہست مخفی نیست ازینجا واضح می شود کہ حدیث نبوی مبین کلام الہی است او تعالیٰ در آید
 و لیت فی الایمین رسولا منہم یتلو علیہم آیاتہ و یتلہم الکتاب و الحکمۃ حدیث تفسیر را بلفظ حکمت

خوانده است آنچه بر لفظ کتاب معطوف علیه آمده است و اما مهم فخر الرازی در تفسیر کبیر علی
 صفر ۳۷۶ ج ۲ و ۱۰۵۰ ج ۱ فرموده من حتی المعطوف ایکن معاراً للمعطوف علیه یعنی حتی
 معطوف آنست که از معطوف علیه معار باشد اگر چه تقریباً در مقام مفسر بود چونکه در اینجا
 قرینه انحراف از حق معطوف پیدا نیست لهذا بنا بر اصل این معطوف که لفظ حکمت معار
 الکتاب آمده و تعلیم پیغمبر خدا صلعم سواک احادیث و اخبار بعد تعلیم قرآن چیزی نیست نه
 المطلوب و مخفی نماند که عطف تفسیری جای می باشد که معطوف مفسر یا کسر مبتدیان و معطوف
 علیه مفسر یا لفتح مجمل و تاویله مراد بود و در اینجا لفظ الکتاب بدلیل قوله تعالی ذلک الکتاب
 لا یریب قیبه خود واضح الدلالة بر معنی قرآن است احتیاج بیان ندارد و لکن نکته بر آنست
 قرآن البته مبهم غیر واضح و غیر مشهور است پس مبهم که حکمت است مفسر الکتاب موضح الدلالة
 نمی شود پس حکمت مذکور است که سنت پیغمبر ظاهر گشتند و مع وحی غیر مکتوب که آنرا حدیث قدسی
 گویند و جامع اخبار حضرت نبوی است و در ثبوت وحی غیر متواترین قدر کافی است
 او تعالی میفرماید لتعلم بین الذس با آرائک لتدینی تاکه حکم کنوا بین مردمان با آنکه خدایتعالی
 ترا شناسا ساخته است و این در تفسیر سابق آمده و قبل از این هم حکم و قرآن در تفسیر
 نازل نیست مگر آنکه بنا بر وحی غیر مکتوبه و موثر آن قوله تعالی است و انزل انزلنا الذکر
 و الحکم و حکم مالم تکن تعلم یعنی خدایتعالی بر تو استیجاب پیغمبر کتاب را و حکمت را نازل فرمود و نیز
 تعلیم نمود آنچه را نمیدانستی پس نزول حکمت وید آید و بعد از نزول وحی غیر متواتر است و ظاهر
 و در مجمل داشتن بعض احکام شرعی آنست که مردمان بر تویل داشتن کلام متروک نشوند
 بلکه با وجود فکر غائر بینه و در حضرت نبوی و را سخن فی العلم رجوع آرند و اخذ معانی قدسی
 از احادیث و اخبار ایشان نمایند و بیان مجمل خواهد بود بهر حال عبارات شریعت بر او

پہلے بتوفیق قرآن جاگرت قالان براحدیث واجبار مدونہ کہ درکتب حدیثین وعلی اخبار
 می باشند غور می باید کرد ابتدا ورود آنها عهد رسالت است کہ از جم غفیر صحابہ پس
 صد و پیش از وہیل نفر احابلین اخبار شمار کرده اند و اکثر ایشان بنقل حضرت رسالت می
 بائزاد منسوب بوضع شده اند کہ فرمود آنحضرت صلعم لقد کثرت علی الذاتہ فلیتوب مقصدہ فی
 التار یعنی ہر آیتہ گروہ کذاہین برین بحد کثرت ہست کہ اخبار و روایات برین سے بندند کہ پیغمبر
 چین و چنانہ آوردہ است پس سے باید کہ جائے خود در جہنم مقرر و از نہایتی محصلہ اخبار
 وجود و تنہا عین حدیث ہست کہ ہر رسالت یافت شد و ہر گاہ حضرت نبوی بلار اعلی انتقال فرمود
 اصحاب ایستاد پر وہ چہ ایکسیر خاصتہ علی الاعلان افتراوات بر آنحضرت صلعم پسندتی
 خلیفہ اول عا نیز آمدہ گفت صحابہ رسول را کہ شما در نقل اخبار اختلاف می نماید بعد شمایان
 و ایمان اشد اختلاف در آن خواہند کرد لہذا از آنحضرت چہری نقل نماید چنانچہ علامہ چہری
 در تہذیب النہای ترجمتہ البوکر الصدیق آورده ان الصدیق جمع الناس بعد وفاة پیغمبر فقال انکم
 تخی یولوا عن رسولی صلعم احادیث تختلفون فیہا والناس بعدکم اشد اختلافاً فلاتحد ثوا عن
 رسوایانہ تیاد در ترجمتہ عمر فاروق آورده ان عمر بن مسعود اباب الدرداء صحابا
 مسعود المانصاری فقال قد اکثرتم الحدیث یعنی عمر اصحاب ثلاثہ ابن مسعود و اباب الدرداء و ابو
 مسعود استقیدار و فرمود کہ شما در نقل حدیث نبوی اکثر می نماید انتہی یعنی از حد سمع
 و سبب من تلقای انفسہم حدیث نقل روایت می سازید و مخفی نماید کہ سرایہ صحاح سنت
 از این ہمین مجہسان و ممنوعان از نقل حدیث است تا آنکہ زمانہ ہمین جور منقصی گشت
 کہ یہ حدیث بر حدیث کہ بقول امامہ الرازی سلطان عظیم القوۃ بود کہ فی التفسیر الکبیر صفحہ
 ۱۱۱ و بقول ابوالحسن الاشعری و محدث علامہ القزینی باغی گشت و بقول الشہرستانی

جیسا ملل خارجیت بروی صادق سے آید بانه قال کل من خرج علی الامام الحق الذی الفقت
 الجماعۃ علیہ لیس فی خارجیا اہتمام یلیغ در وضع اخبار و در فضائل خلفائے نو و کاروی ابو الحسن
 المدائنی فی سیرتہ و نقل عنہ ابن ابی الحدید فی شرح نہج البلاغۃ و صحیحین امام الدنیا بخاری
 و امام مسلم و رحمہ متوکل عباسی ناصبی مدون گردیدند و تحقیق فرمائش او مثل امیر معاویہ
 در نقل روایت صفات و روایت ہاربتیالی بر نقل اخراج آنها انعامات و افسوس مقرر کرد پس
 اجتماع ہزار و ہزار فقہار و شیوخ روایت بخاری بیان آمد و اورا مثل ابو بکر صدیق و عمر
 بن عبدالعزیز شمار کردند کہ ہونی تا شیخ اعلیٰ مع ذکر تاصیۃ ہذا بریں فرمائش و بدل انعام
 چگونہ باور شود کہ صحیحین زیر اثر اختلافت خلیفہ ناصبی مرتب شدہ خصوصاً و تحقیق شیوخ
 شیعین امثال ابو بکر بن ابی شیبہ در جامع مصنف و عثمان بن ابی شیبہ در جامع المنصور
 متعم عطا یابی خلیفہ ناصبی بودہ درسی دادند حافظ سیوطی و تاریخ الخلفاء بعد نقل آقا
 تدیس می فرماید و توفرد عار الخلق للمتوکل و بالتوا فی التنازل علیہ و التعظیم لہ الخ ما لعلت ترجمتہ
 و سوید زیر اثر بودن امام الدنیا و دعائے او برائے متوکل کہ از جملہ الخلق سے باشد اخراج
 روایات بخاری از خوارج است چنانکہ علامہ ذہبی در میزان الاعتدال تحت ترجمہ علی
 بن اشم لعل سیفر باید و لغلوہ ترک بخاری اخراج حدیثہ قائم بحسب الرافضۃ کثیرا کانہ یخاف من
 تدینہم بالتقیہ و لایستحب بالقدیریہ و لا الخوارج و لا الجہمیۃ فانہم علی بدعتہم یزعمون الصدق یعنی
 امام بخاری و راند روایت از رافضہ اجتناب می فرمود بسبب تدین ایشان بتقیہ و از فرقہ
 قدیریہ و خوارج و جہمیہ اجتناب نمیکرد کہ آہنار است گوئے باشند انتہی و این ہرب و این
 قیاسی بجایہ ہاں زیر اثر تدلیس و رواجیت متوکل بود پس این اخذ از ہر عقائد فرق
 ذکہ کہ شرع منبع ازان میسر آمد و در نہر الخ بخاری عنہا لہ تدین البتہ تشریح بالاعلان و انحراف

صریح از قرآن است و کتابش مملو از کذبیات و پندیهات خوارج و اهل بدعت و مشرک
 بقلب شریعت است و مجرب است که اول تعالی از خیر فاسق منع میفرماید و آیه ان جارکم
 فاسق بنا یقتتوا ان تعیبوا تو ما بجهانه فقطیحو نادین و امام الدنیا فرق ضال و خارج الاسلام
 را که بدتر از فاسق اند در اخذ روایت مستحبی وارد ما بنا الا اختلاف عظیم و انحراف عن
 القرآن حیم بهر نوع ممنوع و داشتن ابو بکر صدیق و عمر فاروق صحابه عدول را از نقل
 احادیث حضرت نبوی و اخراج کردن قد ریه و خوارج و جهیمیه از بها معاشر عدول از
 عدالت و گروه فحول باسکت بعد تحقق اختلاف ایشان در آنها عالی از ضبط و اختلاف
 سرتابی صحابه ممنوعین نمی باشد که با همه حکم های اتمامی در نقل اخبار و وضعی مرتکب
 معاصی از حکم شیخین گردیدند و خبر ضال هر چند که او صادق الیه بود بیچ وجه در شریعت
 مستبرئیت فعلی و ذلک همه اخبار صحاح سته و صحاح طسین زمین اختلاف بجزویات
 ثابت برآمدند و موتمدین تحقیق روایت صحیح مسلم است که در عنوان نقل میفرماید از
 محمد بن یحیی بن سعید القطان عن ابيه قال لم نزل الصالحين في شيء الا كذب منهم في الحديث يعني
 مانند یوم صالحین را کاذب نزد امری مگر در نقل کردن احادیث و یحیی بن سعید قطان
 از جمله شیوخ اصحاب صحاح سته اند که از همین صالحین تدوین صحاح گردیده است
 خصوص اخبار در فضائل جلال که محدثین در تنقید آنها بوجه کثرت و انبار کذبیات عاجز
 آمده طریق تسامح را جائز داشته چنانکه حافظ سیوطی در اللالی المصنوعه میفرماید
 و طریقه الامام احمد سعید بن قیس التمارح فی احادیث الفضائل و اول احادیث الاحکام یعنی طریقه
 امام احمد بن حنبله احادیث فرودگذاشت نمودن و احادیث فضائل را کمال رجال مشهور است و در
 احادیث انوارها نایب شیم الریاض شارح شفا فی قاصی عیاض و در شرح حدیث النجوم

نقل می نماید قال الحافظ العراقي ما قبل من انفس بوارد وان المصنف ساقه فی فضل الصحابه
 وقد استمر واهلی جواز العمل بالحديث الضعیف فی فضائل الاعمال فضلا عن فضائل الرجال
 اخرج یعنی عراقی فرمود آنچه گفته شد که حدیث نجوم از رسول کریم وارد نشده حال آنکه مصنف
 شفا آنرا در فضائل صحابه روان فرموده و هر آنکه عمل بحديث ضعیف که در فضائل اعمال بود
 جایز است چه جایگزین در فضائل رجال بود هر چه احسنی جایز است پس ببرکت این طریقه
 تسامح جوق جوق مناقضین که در زمره اصحاب نبی بودند اصحاب فضائل گردیدند و ترغبات
 و سفوات ایشان ماخذ شریعت قرار گرفت و در اثبات وجود و ماندن مناقضین تا وفات
 خیر المرسلین بلکه شمول و دخول ایشان در اجماع سقیفه شواهد کثیره اند مختصرا اینکه ملا علی
 القاری در کتاب الموضوعات گفته و الترتیب یعول و من حوکم من الاعراب مناقضون و من
 اهل المدينه مردوا علی النفاق لا تعلمون لعلمهم و هذا فی براتة و هی من اواخر ما نزل من القرآن و
 و المناقضون حیرانه فی المدينه خدایتعالی در سوره برات که از اواخر قرآن است میفرماید
 که گرد اگر دشمنان اعراب مناقضین اند و از اهل مدینه سرکشی بر نفاق می نمایند تو ایشانرا نمی دان
 ما آنها را می دانیم قاری میفرماید حال آنکه مناقضین هم سایه رسول خدا بودند و امام بخاری در قصه
 سقیفه بعضی فضل امی بکصد بوق نقل فرموده لقد عرف عمر الناس ان فیه نفاقا فرمهم الله
 بذلك یعنی البته عمر مردمانرا تخویف کرد و تحقیق در ایشان البته نفاق بود و انتهی بقدر الحاجة
 و از جمیع هر دو قول القاری و البخاری علاوه موجود بود و مناقضین بزمانه وفات خیر المرسلین
 واضح گشت که رسول خدا صلعم مناقضین را با وجود همسایه ماندن مناقضین از نفاق ایشان
 بیروار نشد و عمر شایسته است که در این باره شواهد ایشانرا از هر چه زودن اجماع سقیفه متخیر است
 فرمود و امام الدیرا در کتاب الفتن انهم یفهمون البیان آورده که فرموده ان المناقضین لیوم

ششم علی بن ابی طالب علیه السلام کاتوا لیسیرت رسول الله و الیوم یجرون و مثل آن حدیث دیگر از
 حدیقه نقل فرموده و حاصل حدیث مذکور اینکه هر آینه منافقین درین روزها شریعت
 از آنها که در عهد رسالت بودند در آن زمان نفاق را مخفی می داشتند و اکنون ظاهراً
 می سازند و از عالیه مروی است حادثه وفات سرور کائنات و قول عمر در آنکار از
 وفات یا نه قال بن بیوت رسول الله صلعم حتی یفنی المنافقین یعنی عمر گفت رسول خدا صلعم
 هرگز نخواهد مرد تا آنکه منافقان فنا نشوند و او ابن سعد و تقدیمه ملا علی القاسمی فی کتب
 و طره دستار شریعت چنین قرار داده اند که الصحابه کلهم عدل یعنی تمام صحابه چه یون
 چه فاسق چه منافق همه در نقل حدیث ثقه و معتبر هستند و در اینجا بجز آنکه گفته شود که سواد
 اعظم معنی آید آن جا که فاسق بنا بر مشایخ قرار دادند و از همه ایشان اخراج روایه
 روایه داشته کتب صحاح بدون فرموده اند و این همه شواهد چنانند که اگر یکی از آنها در
 توشیح خبر عارض آید عند المستشرقین داخل تروکات بود پس این احتمال و احتیاط
 بر آن آورد که احادیث صحاح را بر قرآن شریف عرض کرده شود تا نقد و غش اذان
 تمیز می شود چه قرآن واجب الایقان حقیقه است جامع معاری است و ضرورت تنقیح ظاهر
 است که حدیث مدار شریعت قرار یافته چنانکه در صدر گذشت و وثوق در سوخ صحت
 موقوف بر ثقت و عدالت راوی است چونکه در باب رجال تسامح بکار آورده اند و
 صالحین و راویان کذب فی الحدیث بوده اند و دیده و دانسته از فرق ضاله اخراج
 روایت کرده اند و بخوشا ما امرار وقت اخبار فضائل مشهور شده اند و ما بین مومنین و
 و منافق در اخراج روایت تمیز و افترا فرموده اند فعلی ذلک باید که تنقید رجال بافضل
 احوال این طایفه از قرآن کرده آید تا حسن و قبح اصحاب فضائل ظاهر گردد و از آن صحت

و ستم حدیث بر یگانگان واضح شود **فَاعْلَمْ** فضیلت لغتاً بمعنی افترونی و مراد از آن علوتیج است آنچه با اعمال حسنه مردم حاصل می شود و افضلیت بمعنی کثرت ثواب است و این موقوف است بر برگزیدن و قبول داشتن رتبه العباد پس علم کسی و ساحت و عظمت و غیره فضیلت است و نیوت و امامت و عصمت و علم لدنی و غیره البته افضلیت سے باشد و افضلیت در نسب غیر سخوت عنده درین مقام است چنانکه محدثین روایت دارند که ابن

النجی صلعم لما قالت بنو نمیر عن اكرم العرب قال که بتیم بل اكرم منکم یوسف بن یعقوب بن اسحاق بن ابراهیم کافی الدر المنثور عن صفحہ ۸۶ ج ۶ و اثبات در امرالشرقی الباسا و الظاهر و عین الباس بمباشرة مشتق از عظیمه داخل افضلیت است که این مختصر تیز کبیر نفس بتائید و توفیق حضرت رحمن و مظهر کمال ایمان است **اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ اَنْ تَرٰلِیْ اَلَّذِیْنَ**

یَرْکُوْنُ اَلْفَسْهَمَ بِلِیْلِ اَلرَّزْزِکِیْ مِنْ بَنِیْ اَیُّوْبَیْنِیْ آنکس را که تزکیه نفس سے نمایند بلکه

خداستعالی تزکیه سے فرماید هر که را که می خواهد و میفرماید **لَوْلَا اَنْ تَبْتَکَ لَقَدْ کُنْتَ تَرکُنْ**

اِیْهِمْ شَیْئًا قَلِیْلًا یعنی اگر نمی بود که ثابت داشتیم ترا هر آینه قریب بود که طرف ایشان

چیزی قلیل میل نمودی و **اَلرَّازِیُّ** در افضلیت رسول خدا صلعم بر سایر انبیاء

بِمَشَقَّةِ عَظِیْمَةٍ بتلاشیدن آنحضرت با ستمه الیه بحکمیت افضل العبادات آخر **اَلرَّازِیُّ** در تفسیر

کبیر نقل فرموده است **وَرَسُولُهُ اَمْرٌ مِّنْ رَّسُولِ اَللّٰهِ سَلَّمَ** ثلاثه سقلی و علیا در غرره فاما سقلی

فالا سلام و محل فیر عامه المسلمین و اما **اَمْرٌ** متفاضل اعمالهم بعض المسلمین افضل من بعض و

وَاَمَّا اَلرَّغْرَةُ العلیا فالجها و فی سبیل الله **اَلْاِیُّوْبَیْنِیْ** الا افضلهم اخرج الطبرانی و نقایحه السیوطی

فی الدر المنثور یعنی اسلام بر سه قسم است اسفل اعلی و غرقه یعنی آسمان به قسم که منتهای

رفت است اما مرتبه اسفل اسلام است که عامه مسلمانان در آن داخل اند و اما

اعلی پس فزون آمدن اعمال بعض مسلمانان از بعض است و اما غرقه علیا پس
 جهاد فی سبیل الله است نمی رسد آنها بگرا فضل مسلمانان انتهی و مروی از رسول خدا پس
 که اتی الاعمال افضل قال ایمان بالله و جهاد فی سبیل الله انتهی بقدر الحاجة کما فی الصحیح
 یعنی که امری اعمال افضل است فرمود ایماں بخدا و جهاد در راه خدا انتهی و فائده قید راه
 خدا و جهاد آنست که جلا دین صحابه بنا زدگی غزایا غراض نفسانی اگر قتال سازند
 آن جهاد فی سبیل الله نمی شود چنانچه در زمان رسالت و غزوه خیبر غارت گران صحاب
 دست نهدی بر اموال و زنان بیوه و دراز کردند چون این ساخته بسمع اقدس حضرت

نبوی رسید فرمود قد نضین ان الله تع لم یحرم سبی الا ما فی القرآن الی بیت الطویل
 کما یاتی رواه ابوداؤد و سننه و آنحضرت معلم خالد بن ولید را بقبیله یهدیه از
 بنی عامر بغرض هدایت فرستاد و خالد با ایشان نهاد و آنرا از قبل میداشت تا آنکه

خالد مرد آن لقبیده را بقتل آورد چون از خبر آنحضرت رسیده بود ^{۱۲} ^۳ ^۴ ^۵ ^۶ ^۷ ^۸ ^۹ ^{۱۰} ^{۱۱} ^{۱۲} ^{۱۳} ^{۱۴} ^{۱۵} ^{۱۶} ^{۱۷} ^{۱۸} ^{۱۹} ^{۲۰} ^{۲۱} ^{۲۲} ^{۲۳} ^{۲۴} ^{۲۵} ^{۲۶} ^{۲۷} ^{۲۸} ^{۲۹} ^{۳۰} ^{۳۱} ^{۳۲} ^{۳۳} ^{۳۴} ^{۳۵} ^{۳۶} ^{۳۷} ^{۳۸} ^{۳۹} ^{۴۰} ^{۴۱} ^{۴۲} ^{۴۳} ^{۴۴} ^{۴۵} ^{۴۶} ^{۴۷} ^{۴۸} ^{۴۹} ^{۵۰} ^{۵۱} ^{۵۲} ^{۵۳} ^{۵۴} ^{۵۵} ^{۵۶} ^{۵۷} ^{۵۸} ^{۵۹} ^{۶۰} ^{۶۱} ^{۶۲} ^{۶۳} ^{۶۴} ^{۶۵} ^{۶۶} ^{۶۷} ^{۶۸} ^{۶۹} ^{۷۰} ^{۷۱} ^{۷۲} ^{۷۳} ^{۷۴} ^{۷۵} ^{۷۶} ^{۷۷} ^{۷۸} ^{۷۹} ^{۸۰} ^{۸۱} ^{۸۲} ^{۸۳} ^{۸۴} ^{۸۵} ^{۸۶} ^{۸۷} ^{۸۸} ^{۸۹} ^{۹۰} ^{۹۱} ^{۹۲} ^{۹۳} ^{۹۴} ^{۹۵} ^{۹۶} ^{۹۷} ^{۹۸} ^{۹۹} ^{۱۰۰} ^{۱۰۱} ^{۱۰۲} ^{۱۰۳} ^{۱۰۴} ^{۱۰۵} ^{۱۰۶} ^{۱۰۷} ^{۱۰۸} ^{۱۰۹} ^{۱۱۰} ^{۱۱۱} ^{۱۱۲} ^{۱۱۳} ^{۱۱۴} ^{۱۱۵} ^{۱۱۶} ^{۱۱۷} ^{۱۱۸} ^{۱۱۹} ^{۱۲۰} ^{۱۲۱} ^{۱۲۲} ^{۱۲۳} ^{۱۲۴} ^{۱۲۵} ^{۱۲۶} ^{۱۲۷} ^{۱۲۸} ^{۱۲۹} ^{۱۳۰} ^{۱۳۱} ^{۱۳۲} ^{۱۳۳} ^{۱۳۴} ^{۱۳۵} ^{۱۳۶} ^{۱۳۷} ^{۱۳۸} ^{۱۳۹} ^{۱۴۰} ^{۱۴۱} ^{۱۴۲} ^{۱۴۳} ^{۱۴۴} ^{۱۴۵} ^{۱۴۶} ^{۱۴۷} ^{۱۴۸} ^{۱۴۹} ^{۱۵۰} ^{۱۵۱} ^{۱۵۲} ^{۱۵۳} ^{۱۵۴} ^{۱۵۵} ^{۱۵۶} ^{۱۵۷} ^{۱۵۸} ^{۱۵۹} ^{۱۶۰} ^{۱۶۱} ^{۱۶۲} ^{۱۶۳} ^{۱۶۴} ^{۱۶۵} ^{۱۶۶} ^{۱۶۷} ^{۱۶۸} ^{۱۶۹} ^{۱۷۰} ^{۱۷۱} ^{۱۷۲} ^{۱۷۳} ^{۱۷۴} ^{۱۷۵} ^{۱۷۶} ^{۱۷۷} ^{۱۷۸} ^{۱۷۹} ^{۱۸۰} ^{۱۸۱} ^{۱۸۲} ^{۱۸۳} ^{۱۸۴} ^{۱۸۵} ^{۱۸۶} ^{۱۸۷} ^{۱۸۸} ^{۱۸۹} ^{۱۹۰} ^{۱۹۱} ^{۱۹۲} ^{۱۹۳} ^{۱۹۴} ^{۱۹۵} ^{۱۹۶} ^{۱۹۷} ^{۱۹۸} ^{۱۹۹} ^{۲۰۰} ^{۲۰۱} ^{۲۰۲} ^{۲۰۳} ^{۲۰۴} ^{۲۰۵} ^{۲۰۶} ^{۲۰۷} ^{۲۰۸} ^{۲۰۹} ^{۲۱۰} ^{۲۱۱} ^{۲۱۲} ^{۲۱۳} ^{۲۱۴} ^{۲۱۵} ^{۲۱۶} ^{۲۱۷} ^{۲۱۸} ^{۲۱۹} ^{۲۲۰} ^{۲۲۱} ^{۲۲۲} ^{۲۲۳} ^{۲۲۴} ^{۲۲۵} ^{۲۲۶} ^{۲۲۷} ^{۲۲۸} ^{۲۲۹} ^{۲۳۰} ^{۲۳۱} ^{۲۳۲} ^{۲۳۳} ^{۲۳۴} ^{۲۳۵} ^{۲۳۶} ^{۲۳۷} ^{۲۳۸} ^{۲۳۹} ^{۲۴۰} ^{۲۴۱} ^{۲۴۲} ^{۲۴۳} ^{۲۴۴} ^{۲۴۵} ^{۲۴۶} ^{۲۴۷} ^{۲۴۸} ^{۲۴۹} ^{۲۵۰} ^{۲۵۱} ^{۲۵۲} ^{۲۵۳} ^{۲۵۴} ^{۲۵۵} ^{۲۵۶} ^{۲۵۷} ^{۲۵۸} ^{۲۵۹} ^{۲۶۰} ^{۲۶۱} ^{۲۶۲} ^{۲۶۳} ^{۲۶۴} ^{۲۶۵} ^{۲۶۶} ^{۲۶۷} ^{۲۶۸} ^{۲۶۹} ^{۲۷۰} ^{۲۷۱} ^{۲۷۲} ^{۲۷۳} ^{۲۷۴} ^{۲۷۵} ^{۲۷۶} ^{۲۷۷} ^{۲۷۸} ^{۲۷۹} ^{۲۸۰} ^{۲۸۱} ^{۲۸۲} ^{۲۸۳} ^{۲۸۴} ^{۲۸۵} ^{۲۸۶} ^{۲۸۷} ^{۲۸۸} ^{۲۸۹} ^{۲۹۰} ^{۲۹۱} ^{۲۹۲} ^{۲۹۳} ^{۲۹۴} ^{۲۹۵} ^{۲۹۶} ^{۲۹۷} ^{۲۹۸} ^{۲۹۹} ^{۳۰۰} ^{۳۰۱} ^{۳۰۲} ^{۳۰۳} ^{۳۰۴} ^{۳۰۵} ^{۳۰۶} ^{۳۰۷} ^{۳۰۸} ^{۳۰۹} ^{۳۱۰} ^{۳۱۱} ^{۳۱۲} ^{۳۱۳} ^{۳۱۴} ^{۳۱۵} ^{۳۱۶} ^{۳۱۷} ^{۳۱۸} ^{۳۱۹} ^{۳۲۰} ^{۳۲۱} ^{۳۲۲} ^{۳۲۳} ^{۳۲۴} ^{۳۲۵} ^{۳۲۶} ^{۳۲۷} ^{۳۲۸} ^{۳۲۹} ^{۳۳۰} ^{۳۳۱} ^{۳۳۲} ^{۳۳۳} ^{۳۳۴} ^{۳۳۵} ^{۳۳۶} ^{۳۳۷} ^{۳۳۸} ^{۳۳۹} ^{۳۴۰} ^{۳۴۱} ^{۳۴۲} ^{۳۴۳} ^{۳۴۴} ^{۳۴۵} ^{۳۴۶} ^{۳۴۷} ^{۳۴۸} ^{۳۴۹} ^{۳۵۰} ^{۳۵۱} ^{۳۵۲} ^{۳۵۳} ^{۳۵۴} ^{۳۵۵} ^{۳۵۶} ^{۳۵۷} ^{۳۵۸} ^{۳۵۹} ^{۳۶۰} ^{۳۶۱} ^{۳۶۲} ^{۳۶۳} ^{۳۶۴} ^{۳۶۵} ^{۳۶۶} ^{۳۶۷} ^{۳۶۸} ^{۳۶۹} ^{۳۷۰} ^{۳۷۱} ^{۳۷۲} ^{۳۷۳} ^{۳۷۴} ^{۳۷۵} ^{۳۷۶} ^{۳۷۷} ^{۳۷۸} ^{۳۷۹} ^{۳۸۰} ^{۳۸۱} ^{۳۸۲} ^{۳۸۳} ^{۳۸۴} ^{۳۸۵} ^{۳۸۶} ^{۳۸۷} ^{۳۸۸} ^{۳۸۹} ^{۳۹۰} ^{۳۹۱} ^{۳۹۲} ^{۳۹۳} ^{۳۹۴} ^{۳۹۵} ^{۳۹۶} ^{۳۹۷} ^{۳۹۸} ^{۳۹۹} ^{۴۰۰} ^{۴۰۱} ^{۴۰۲} ^{۴۰۳} ^{۴۰۴} ^{۴۰۵} ^{۴۰۶} ^{۴۰۷} ^{۴۰۸} ^{۴۰۹} ^{۴۱۰} ^{۴۱۱} ^{۴۱۲} ^{۴۱۳} ^{۴۱۴} ^{۴۱۵} ^{۴۱۶} ^{۴۱۷} ^{۴۱۸} ^{۴۱۹} ^{۴۲۰} ^{۴۲۱} ^{۴۲۲} ^{۴۲۳} ^{۴۲۴} ^{۴۲۵} ^{۴۲۶} ^{۴۲۷} ^{۴۲۸} ^{۴۲۹} ^{۴۳۰} ^{۴۳۱} ^{۴۳۲} ^{۴۳۳} ^{۴۳۴} ^{۴۳۵} ^{۴۳۶} ^{۴۳۷} ^{۴۳۸} ^{۴۳۹} ^{۴۴۰} ^{۴۴۱} ^{۴۴۲} ^{۴۴۳} ^{۴۴۴} ^{۴۴۵} ^{۴۴۶} ^{۴۴۷} ^{۴۴۸} ^{۴۴۹} ^{۴۵۰} ^{۴۵۱} ^{۴۵۲} ^{۴۵۳} ^{۴۵۴} ^{۴۵۵} ^{۴۵۶} ^{۴۵۷} ^{۴۵۸} ^{۴۵۹} ^{۴۶۰} ^{۴۶۱} ^{۴۶۲} ^{۴۶۳} ^{۴۶۴} ^{۴۶۵} ^{۴۶۶} ^{۴۶۷} ^{۴۶۸} ^{۴۶۹} ^{۴۷۰} ^{۴۷۱} ^{۴۷۲} ^{۴۷۳} ^{۴۷۴} ^{۴۷۵} ^{۴۷۶} ^{۴۷۷} ^{۴۷۸} ^{۴۷۹} ^{۴۸۰} ^{۴۸۱} ^{۴۸۲} ^{۴۸۳} ^{۴۸۴} ^{۴۸۵} ^{۴۸۶} ^{۴۸۷} ^{۴۸۸} ^{۴۸۹} ^{۴۹۰} ^{۴۹۱} ^{۴۹۲} ^{۴۹۳} ^{۴۹۴} ^{۴۹۵} ^{۴۹۶} ^{۴۹۷} ^{۴۹۸} ^{۴۹۹} ^{۵۰۰} ^{۵۰۱} ^{۵۰۲} ^{۵۰۳} ^{۵۰۴} ^{۵۰۵} ^{۵۰۶} ^{۵۰۷} ^{۵۰۸} ^{۵۰۹} ^{۵۱۰} ^{۵۱۱} ^{۵۱۲} ^{۵۱۳} ^{۵۱۴} ^{۵۱۵} ^{۵۱۶} ^{۵۱۷} ^{۵۱۸} ^{۵۱۹} ^{۵۲۰} ^{۵۲۱} ^{۵۲۲} ^{۵۲۳} ^{۵۲۴} ^{۵۲۵} ^{۵۲۶} ^{۵۲۷} ^{۵۲۸} ^{۵۲۹} ^{۵۳۰} ^{۵۳۱} ^{۵۳۲} ^{۵۳۳} ^{۵۳۴} ^{۵۳۵} ^{۵۳۶} ^{۵۳۷} ^{۵۳۸} ^{۵۳۹} ^{۵۴۰} ^{۵۴۱} ^{۵۴۲} ^{۵۴۳} ^{۵۴۴} ^{۵۴۵} ^{۵۴۶} ^{۵۴۷} ^{۵۴۸} ^{۵۴۹} ^{۵۵۰} ^{۵۵۱} ^{۵۵۲} ^{۵۵۳} ^{۵۵۴} ^{۵۵۵} ^{۵۵۶} ^{۵۵۷} ^{۵۵۸} ^{۵۵۹} ^{۵۶۰} ^{۵۶۱} ^{۵۶۲} ^{۵۶۳} ^{۵۶۴} ^{۵۶۵} ^{۵۶۶} ^{۵۶۷} ^{۵۶۸} ^{۵۶۹} ^{۵۷۰} ^{۵۷۱} ^{۵۷۲} ^{۵۷۳} ^{۵۷۴} ^{۵۷۵} ^{۵۷۶} ^{۵۷۷} ^{۵۷۸} ^{۵۷۹} ^{۵۸۰} ^{۵۸۱} ^{۵۸۲} ^{۵۸۳} ^{۵۸۴} ^{۵۸۵} ^{۵۸۶} ^{۵۸۷} ^{۵۸۸} ^{۵۸۹} ^{۵۹۰} ^{۵۹۱} ^{۵۹۲} ^{۵۹۳} ^{۵۹۴} ^{۵۹۵} ^{۵۹۶} ^{۵۹۷} ^{۵۹۸} ^{۵۹۹} ^{۶۰۰} ^{۶۰۱} ^{۶۰۲} ^{۶۰۳} ^{۶۰۴} ^{۶۰۵} ^{۶۰۶} ^{۶۰۷} ^{۶۰۸} ^{۶۰۹} ^{۶۱۰} ^{۶۱۱} ^{۶۱۲} ^{۶۱۳} ^{۶۱۴} ^{۶۱۵} ^{۶۱۶} ^{۶۱۷} ^{۶۱۸} ^{۶۱۹} ^{۶۲۰} ^{۶۲۱} ^{۶۲۲} ^{۶۲۳} ^{۶۲۴} ^{۶۲۵} ^{۶۲۶} ^{۶۲۷} ^{۶۲۸} ^{۶۲۹} ^{۶۳۰} ^{۶۳۱} ^{۶۳۲} ^{۶۳۳} ^{۶۳۴} ^{۶۳۵} ^{۶۳۶} ^{۶۳۷} ^{۶۳۸} ^{۶۳۹} ^{۶۴۰} ^{۶۴۱} ^{۶۴۲} ^{۶۴۳} ^{۶۴۴} ^{۶۴۵} ^{۶۴۶} ^{۶۴۷} ^{۶۴۸} ^{۶۴۹} ^{۶۵۰} ^{۶۵۱} ^{۶۵۲} ^{۶۵۳} ^{۶۵۴} ^{۶۵۵} ^{۶۵۶} ^{۶۵۷} ^{۶۵۸} ^{۶۵۹} ^{۶۶۰} ^{۶۶۱} ^{۶۶۲} ^{۶۶۳} ^{۶۶۴} ^{۶۶۵} ^{۶۶۶} ^{۶۶۷} ^{۶۶۸} ^{۶۶۹} ^{۶۷۰} ^{۶۷۱} ^{۶۷۲} ^{۶۷۳} ^{۶۷۴} ^{۶۷۵} ^{۶۷۶} ^{۶۷۷} ^{۶۷۸} ^{۶۷۹} ^{۶۸۰} ^{۶۸۱} ^{۶۸۲} ^{۶۸۳} ^{۶۸۴} ^{۶۸۵} ^{۶۸۶} ^{۶۸۷} ^{۶۸۸} ^{۶۸۹} ^{۶۹۰} ^{۶۹۱} ^{۶۹۲} ^{۶۹۳} ^{۶۹۴} ^{۶۹۵} ^{۶۹۶} ^{۶۹۷} ^{۶۹۸} ^{۶۹۹} ^{۷۰۰} ^{۷۰۱} ^{۷۰۲} ^{۷۰۳} ^{۷۰۴} ^{۷۰۵} ^{۷۰۶} ^{۷۰۷} ^{۷۰۸} ^{۷۰۹} ^{۷۱۰} ^{۷۱۱} ^{۷۱۲} ^{۷۱۳} ^{۷۱۴} ^{۷۱۵} ^{۷۱۶} ^{۷۱۷} ^{۷۱۸} ^{۷۱۹} ^{۷۲۰} ^{۷۲۱} ^{۷۲۲} ^{۷۲۳} ^{۷۲۴} ^{۷۲۵} ^{۷۲۶} ^{۷۲۷} ^{۷۲۸} ^{۷۲۹} ^{۷۳۰} ^{۷۳۱} ^{۷۳۲} ^{۷۳۳} ^{۷۳۴} ^{۷۳۵} ^{۷۳۶} ^{۷۳۷} ^{۷۳۸} ^{۷۳۹} ^{۷۴۰} ^{۷۴۱} ^{۷۴۲} ^{۷۴۳} ^{۷۴۴} ^{۷۴۵} ^{۷۴۶} ^{۷۴۷} ^{۷۴۸} ^{۷۴۹} ^{۷۵۰} ^{۷۵۱} ^{۷۵۲} ^{۷۵۳} ^{۷۵۴} ^{۷۵۵} ^{۷۵۶} ^{۷۵۷} ^{۷۵۸} ^{۷۵۹} ^{۷۶۰} ^{۷۶۱} ^{۷۶۲} ^{۷۶۳} ^{۷۶۴} ^{۷۶۵} ^{۷۶۶} ^{۷۶۷} ^{۷۶۸} ^{۷۶۹} ^{۷۷۰} ^{۷۷۱} ^{۷۷۲} ^{۷۷۳} ^{۷۷۴} ^{۷۷۵} ^{۷۷۶} ^{۷۷۷} ^{۷۷۸} ^{۷۷۹} ^{۷۸۰} ^{۷۸۱} ^{۷۸۲} ^{۷۸۳} ^{۷۸۴} ^{۷۸۵} ^{۷۸۶} ^{۷۸۷} ^{۷۸۸} ^{۷۸۹} ^{۷۹۰} ^{۷۹۱} ^{۷۹۲} ^{۷۹۳} ^{۷۹۴} ^{۷۹۵} ^{۷۹۶} ^{۷۹۷} ^{۷۹۸} ^{۷۹۹} ^{۸۰۰} ^{۸۰۱} ^{۸۰۲} ^{۸۰۳} ^{۸۰۴} ^{۸۰۵} ^{۸۰۶} ^{۸۰۷} ^{۸۰۸} ^{۸۰۹} ^{۸۱۰} ^{۸۱۱} ^{۸۱۲} ^{۸۱۳} ^{۸۱۴} ^{۸۱۵} ^{۸۱۶} ^{۸۱۷} ^{۸۱۸} ^{۸۱۹} ^{۸۲۰} ^{۸۲۱} ^{۸۲۲} ^{۸۲۳} ^{۸۲۴} ^{۸۲۵} ^{۸۲۶} ^{۸۲۷} ^{۸۲۸} ^{۸۲۹} ^{۸۳۰} ^{۸۳۱} ^{۸۳۲} ^{۸۳۳} ^{۸۳۴} ^{۸۳۵} ^{۸۳۶} ^{۸۳۷} ^{۸۳۸} ^{۸۳۹} ^{۸۴۰} ^{۸۴۱} ^{۸۴۲} ^{۸۴۳} ^{۸۴۴} ^{۸۴۵} ^{۸۴۶} ^{۸۴۷} ^{۸۴۸} ^{۸۴۹} ^{۸۵۰} ^{۸۵۱} ^{۸۵۲} ^{۸۵۳} ^{۸۵۴} ^{۸۵۵} ^{۸۵۶} ^{۸۵۷} ^{۸۵۸} ^{۸۵۹} ^{۸۶۰} ^{۸۶۱} ^{۸۶۲} ^{۸۶۳} ^{۸۶۴} ^{۸۶۵} ^{۸۶۶} ^{۸۶۷} ^{۸۶۸} ^{۸۶۹} ^{۸۷۰} ^{۸۷۱} ^{۸۷۲} ^{۸۷۳} ^{۸۷۴} ^{۸۷۵} ^{۸۷۶} ^{۸۷۷} ^{۸۷۸} ^{۸۷۹} ^{۸۸۰} ^{۸۸۱} ^{۸۸۲} ^{۸۸۳} ^{۸۸۴} ^{۸۸۵} ^{۸۸۶} ^{۸۸۷} ^{۸۸۸} ^{۸۸۹} ^{۸۹۰} ^{۸۹۱} ^{۸۹۲} ^{۸۹۳} ^{۸۹۴} ^{۸۹۵} ^{۸۹۶} ^{۸۹۷} ^{۸۹۸} ^{۸۹۹} ^{۹۰۰} ^{۹۰۱} ^{۹۰۲} ^{۹۰۳} ^{۹۰۴} ^{۹۰۵} ^{۹۰۶} ^{۹۰۷} ^{۹۰۸} ^{۹۰۹} ^{۹۱۰} ^{۹۱۱} ^{۹۱۲} ^{۹۱۳} ^{۹۱۴} ^{۹۱۵} ^{۹۱۶} ^{۹۱۷} ^{۹۱۸} ^{۹۱۹} ^{۹۲۰} ^{۹۲۱} ^{۹۲۲} ^{۹۲۳} ^{۹۲۴} ^{۹۲۵} ^{۹۲۶} ^{۹۲۷} ^{۹۲۸} ^{۹۲۹} ^{۹۳۰} ^{۹۳۱} ^{۹۳۲} ^{۹۳۳} ^{۹۳۴} ^{۹۳۵} ^{۹۳۶} ^{۹۳۷} ^{۹۳۸} ^{۹۳۹} ^{۹۴۰} ^{۹۴۱} ^{۹۴۲} ^{۹۴۳} ^{۹۴۴} ^{۹۴۵} ^{۹۴۶} ^{۹۴۷} ^{۹۴۸} ^{۹۴۹} ^{۹۵۰} ^{۹۵۱} ^{۹۵۲} ^{۹۵۳} ^{۹۵۴} ^{۹۵۵} ^{۹۵۶} ^{۹۵۷} ^{۹۵۸} ^{۹۵۹} ^{۹۶۰} ^{۹۶۱} ^{۹۶۲} ^{۹۶۳} ^{۹۶۴} ^{۹۶۵} ^{۹۶۶} ^{۹۶۷} ^{۹۶۸} ^{۹۶۹} ^{۹۷۰} ^{۹۷۱} ^{۹۷۲} ^{۹۷۳} ^{۹۷۴} ^{۹۷۵} ^{۹۷۶} ^{۹۷۷} ^{۹۷۸} ^{۹۷۹} ^{۹۸۰} ^{۹۸۱} ^{۹۸۲} ^{۹۸۳} ^{۹۸۴} ^{۹۸۵} ^{۹۸۶} ^{۹۸۷} ^{۹۸۸} ^{۹۸۹} ^{۹۹۰} ^{۹۹۱} ^{۹۹۲} ^{۹۹۳} ^{۹۹۴} ^{۹۹۵} ^{۹۹۶} ^{۹۹۷} ^{۹۹۸} ^{۹۹۹} ^{۱۰۰۰}

یوید بنه الدین: در حیل فاجر رواه البخ

باری تعالی اثباتاً شرک و حکم خداوند متعالی عام از آنکه بپروانے نفس چیرگی و حکم خدا انتہائتاً
 یا حکم غیر را در آن بیقرارید برین باب قرآن ناطق است قوله تعالی ولا یشرک بعبادہ
 ربہ احداً وقوله تعالی ان من یشرک باللہ فقد حرم اللہ علیہ الجنۃ وما واد النار وقوله ولا
 یشرک فی حکمہ احداً وقوله تعالی والہ ہواہ وقوله تعالی اتخذا احبارہم ورسبہا ہم ارباباً
 من دون اللہ فاحفظ پس اقرار بوحدا نیت باری تعالی واجتناب از جملہ اقسام شرک اسلام
 حقیقی و دین حقیقی است فعلی ذلک ازین آیه تعرض بشمائل و خصائل عصا پر صحابی
 نمایم از ایشان چند تا کس مسلمان و باقی ہمہ مشرک خارج اثابیان برمی آید لہذا اشترک
 اول قوله من اسلم را ذکر می نمایم آنچه بصدوق الاسلام دخل فیہ عامۃ المسلمین اصحاب اسلام
 اند کہ گردن بہا و نبطاعت برانہا صادق آید پس او تعالی شانہ در تخریف تہرہا ایشان
 میفرماید فان تطیعوا لکم اللہ اجرا حسناً وان تنولوا کما تولیتم من قبل یعد بکم عذاباً الیما یعنی اگر
 شما بایان اطاعت خدا و رسول و امر و نہی خواید کرد خداوند تعالی شما را جزا
 خواهد داد و اگر بازگشت خواہید کرد چنانکہ بر گشتید از اطاعت خدا و رسول پیش ازین
 خدا شما را عذاب دردناک خواهد فرمود انتہی و این آید در سوره الفتح در سہ ہجری
 یا لبنا ان واروشہ پس مراد از تولی من قبل ظاہر اوقاف بر واحد و جنگ خندق و
 خیبر اند کسایاتی بیاہا و طاعت حقیقی کہ در ان شائبہ شاقرا و خود رانی و یا آلودگی تحفظ
 نفوس و اختلاط بسترانی نبود البتہ عمدہ قصا کل را سہہ کہ بالاتر از ان در اعمال مکلفین
 مستصونہ نمی شود بیا کہ اطاعت موجب محبت رب العزت می باشد چنانکہ بیفرماید و انکم
 تمون اللہ فاقبیرن بحکم اللہ و این حاصل نمی شود مگر بہرہ کمال ایمان و رسوخ ایقان
 قال اللہ لی انما المؤمنون الذین امنوا باللہ و رسولہ و اذوا لکم و علی امر جامع لم یہر باحتی

یستأذونوا یعنی جزین نیستند که موافقین همانند که بجا آورده و رسول وی ایمان آورده و هر
 گاه با قوتی بر او امر جامع یعنی در جهاد می باشند نمی باشد بلکه استیذان می نمایند از حق
 و عقرب خواهی بود است که گنجگان گاهی باذن پیغمبر فرار کرده اند پس ایمان پیچ وجه
 مطیع خدا و رسول نمی باشند چه جایگاه افضل الهامی آنها را گفته شود چنانچه این آیه
 الحمد لله در شرح پنج البلاغه آورده قبل از این ابی عبد الله البصری التجدی فی النصوص
 مایدل علی تفضیل علی یعنی کثره اشواب الی معنی کثره مناقبه فان ذاک امر مفروض منه قدر که
 حدیث الطائر المشوی وان الحجیة من الله تع ارادة الثواب فقیل له قد سبقک الشیخ ابو علی
 الی بذاهل توجیه غیر ذلک قال نعم قول الله تعالی ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله صفحا
 کالهم بنیان مخصوص فاذا کان اصل الحجیة من ثبوت کثیرت الی بیان المرصوح فکل من زاد
 شایسته زادته الحجیة له و معناه ان علیا ما فرقی رحمت خداوند غیره فی غیر موطن تبتی بقدر حاجت
 یعنی ابوسیدات شیخ انحر له پرسیده شد که در نصوص تفضیل علی بن ابی طالب می
 یابی آنچه معنی کثره ثواب یا شده معنی کثره مناقب است که آن امر است مفروض یعنی
 فراغت کرده و شده و مسلم بن انس است او حدیث طائر مشوی ذکر فرمود یعنی رسول
 صلعم و قتیله را بر ریای از بر ای پیش میداشت و ذکر کرد که انهم ایتمت با حجت خلقک
 الیک یا کل معنی بذ الطیر فجا علی بن ابی طالب انبی نادرا الحاجت یعنی بار خدا یا بفرست
 بمن بر که محبوب تر نزد تو در میان مردمان باشد که باس این طائر بخورد پس علی بجا
 آنحضرت حاضر شد و شیخ ابوسری گفت که مردمان محبت شما را بتمثال کثره ثواب است
 پس گفته شد بن که شیخ ابوصحی از تو بگذرد این نفس سبقت گرفته آیا تو می یابی غیر
 این حدیث را در روایت فرموده که در قوله تعالی ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله

صفا کا ہم بیان مرصوٰص است پس اصل محبت برائے کسیکے مثل ثبوت بیان مرصوٰص ثابت
گشت و ہر کسیکے ثبات وے زیادت یا شد محبت با او زیادہ می شود و معلوم است
کہ ہر آنکہ علی از زحف ہرگز فرار نفرمود و غیر وے جا با فرار کرد نہ اتہی و مخفی نہ اندر تھا
کہ علماء سنت تفضیل خلفا را اجتہادی ظنی فرمودہ اند چنانچہ امام ہم نوادی در شرح

سلم قول باقلانی آورده ہا نہ اجتہادی ظنی لا قطعی اما قول اشعری ہا نہ قال بالقطع لیس
دلیل بر قطع نقل کردہ و ابن حجر گفتہ ان التفضیل الذکور ظنی لا قطعی بہر نوع اختلاف
ظنی و قطعی مقاومست خصوص افضلیت شاہ ولایت نبی نماید و آیہ ففضل اللہ للہاجدین

علی القاعدین درین باب کافی است بالجملہ مصنف رسالہ سلمہ میفرماید کہ ہر آنکہ حدیث
رایتہ خیر نقل آخرو افضلیت حیدر کرار غیر فرار است کہ بختیق حضرت رسالت سلمہ
چون فرار است بخیرین درین غزوہ خیر ما تملک فرمودہ گنمتہ اعطین الراۃ غد الی ربعلی

یحب اللہ و رسولہ و یرحمہ اللہ و رسولہ کرار غیر فرار لایستحق یعنی البتہ البتہ فرار
رایتہ بروی عطا خواہم کرد و کہا ان اللہ و رسولہ را دوست میدارد و او را اللہ و رسولہ
وے دوست میدارند کرار غیر فرار است او نخواہد گردید تا آنکہ خدا بر ایسے اوقع

بہ بدین خیر بلا وہ قائدہ تفضیل افضلیت شاہ ولایت کہ فتح خیر نمود و آنحضرت صلی اللہ علیہ
بشارت افضلیت آنجناب خیر کشاد و داد فائزہ دیگر ہم بر آمد و آن اینکہ بیستہ کہ در
حدیبہ معاشر صحابہ بیجا ہدہ عدم فرار بجا آورده بودند کما یاقی بیانہ و درینجا کہ سال تمام

منقرض نفرمودند کہ فرار ہرگز بیدر مرقتی پیا آورده و نہ در ضو انبیا از جانب حضرت الہی
شرط با ایثار معاہدہ عدم فرار بود و از سر گذاشتند چنانکہ محبت کہ در حدیبہ
اعلی است از رضوان چگونہ یا ایشان بیدر بہر حال این حدیث شریف چہیں معنی

که انانکه دیروز و پیر و روز و امروز فرار اختیار کرده آمدند صدیق بحب الله و رسوله
 و بحبه الله و رسوله نبی باشند فلما جرم اصل محبت و از یاد اطاعت حضرات صحابه از
 چنین مواقع ظاهر شد و یاتی شود پس این آیه شریفه فان تطیعوا لیطیعکم الله و
 محکم اخبار تحت است آنچه علمای عامه بلا ملاحظه تنقید متون بکتاب الله از غایت تسامح
 نقل کرده اند اخرج البخاری عن عمر بن الخطاب عن ابن عباس عن النبي قال لو كنت
 متخذاً من امتی خلیلاً لاتخذت ابا بکر الا انی و صاحبی چه اتخاذ برائے خلیفہ چنانکه صحابه را
 در بنیاد حق مبین نیست بلکه آثار منافق است آنچه صاحب صواعق لبند ابن عباس که
 از انس آورده ان رسول الله قال لا یجتمع جهنم فی قلب منافق ولا یجمع الامم من ابوبکر و
 عمر و عثمان و علی از همان سخن است که فاقد العلة است و اخرج البخاری عن عمرو بن العاص
 ان لیس فی الاسلام بیعة علی جیش ذات السلاسل فانیة فقلت ای الناس احب الیک قال
 عایشة فقلت من الرجال فقال ابوالفضل ثم من قال ثم عمر بن الخطاب فعد رجالا چه علت
 حب با شیخین چنانکه در آیه ان اتیحب الذین یقاتلون فی سبیل الله کوراست و
 در حدیث رسیده و در بنیامفقود است پس ایخبر مثل سابق از صحبت حضرتی است
 و هر حدیثی که در محبت و اشتن خدا و رسول او با شیخین باشد بوجه نیافتن آثار
 حب و راییشان که مقامات کتبی در مرصوص باید بینه منتقل است و لایقال که علت
 حب در حدیث پذیرشوی هم غیر مذکور است می باید که آنهم از صحبت حضرتی بود بوجه
 آنکه محبت اولی از میان بیاید است که درین دعای نبی با حب خلق
 بر این است یا بر این است که هر که محبوب خدا نباشد بر این
 معنی باید و هر گاه که در قرآن ...

شعر عیب مذکور است و چنانکه مذکور نبود و در حال رجوع بهمان علت مذکور می شود
 و مخفی نماید که فی ما نحن فیہ ذکر حدیثی است در سوره است نه حدیثی که فرط محبت به او است نفس
 اهل دنیا را می باشد و این زینت الحیوة الدنیا و متاع الدنیا است آنچه هیچ وجه در
 امر دین بکار نمی آید حال با تمام باصل مقصود که بیان حسب شخص است و اگر آثار
 حسب در آنها یافت نشوند اطاعت مطلقه باید که از ایشان دریافت شود آنچه تا پیدا
 است مختصراً شامل و خصائیل ایشان از صدر اسلام بعرض بیان می آید تا
 حقیقت حال این بزرگواران پیدا باشد اما قبل هجرت در مکه آیات سیدنا
 نازل شدند که در سوره المیزان در تفسیر قتال مشرکین آمده قوله تعالی
 و آخرون یقاتلون فی سبیل اللہ و نفی نماید که صیغه مضارع یعنی امر در قرآن مذکور
 شده است مثل قوله تعالی و الموالاة اتیرضون و قوله و الطلقات تیرضون و غیر قوله

تعالی در سوره العنکبوت است و الذین جازوا لکم الذمهم سبنا و ان الترمیح المحسنین
 و غیر در سوره المیزان و فی الاصل الکافرین و جاهدیم به جاهدوا کبیراً و لا یقال که این
 مدنی اند و در سوره کبیر نیز آیه کشیده چهر این اشمال و ادخال آیات مکیه در سوره مدینه
 و آیات مدینه در سوره مکیه بطن صریح بر بیان قرآن است آنچه عند اهل السنه قبح
 است و صاحب لغات آورده ترتیب سوره و وضع الایات مواضعها انما کان بالوحی یعنی
 ترتیب سوره لا و نیز وضع و داشتن آیات فی محلها جزین نیست که بنا بر وحی شده است
 پس ثابت گردیده که این آیات مکیه در سوره مکیه موافق وحی می باشد و اما هم
 صاحب تفسیر کبیر درین باب میفرماید و لویجرتان ترتیب القرآن لا علی سبیل الوحی
 فیلزم علینا ما بقوله الامامینة من تجوز الزیاده و التقصان و هو علی صفة ۴۰ ج ۴ یعنی اگر

ترتیب قرآن را بر خلافت وحی تجویز نماسیم بیا لازم ہے آید آنچه اما میسگونیہ از زیادتى
و نقصان قرآن اتہی قسوق الملک تہی شود ہنار اصول اہلسنت کہ آیہ مدنیہ در سورہ یکمہ بود
باشد پس باین اہتمام ورود حکم حکم حضرت رسالت بلاخطہ ضعیفہ الایمان و سنت
پیمان و حدیث العہد بالجاریتہ بودن صحابہ خصوصاً حضرات ثلاثہ و من اسلم علی یدہم
استال یقتال و در کہ فرمود و حالانکہ حد مسلمین در کہ بنا بر حکم ان کین منکم عشرون
صاہرون یغلبوا مائتین وان یکن منکم ما یتغلبوا القبا کافی بود چنانکہ آنحضرت صلعم یقتال
مناقضین تا آخر عمر شریف بلاخطہ ہن حدیث العہد بالجاریتہ بودن آہنبا با وجود و روایات
النبی جابرا کفار و المنافقین و اعطی علیہم کما یرغبت باقتال ہم نازل شدہ متشکل نگردید
چنانکہ در صحیح و مشارق الانوار ما ثور است کہ فرمود رسول خدا صلعم ان قریشا یموت
عند یحیی بلدیہ و یضیبر و ایتی اردت ان یجیرکم و انا لظہم اما ترغون ان یرجع الناس بالذنیبا
و یجیرکم رسول اللہ الی یومکم یعنی ہر آنکہ مسلمانان مکہ تازہ عہد بجاریت و بوجہ ترک
کفر کہ مانوس بان بودند و خوبی اسلام نہ ریافتہ اند گرفتار رنج و مصیبت اند و ہر آنکہ
من بالیشان عطا یا ادا م و تالیف آہنبا طوطا میدارم ایاشما سی انصار را قسی نمی شوید
کہ قریش بدینا رجوع نمایند و شمایان بار رسول خدا بخانہ ہائے خودتان رجوع سائید
اتہی و این حدیث وقتی ارشاد فرمود کہ آنحضرت صلعم کہ مال خناتم ہوانان و حنین بر
مہاجرین و طلفائے کہ قسمت کرد و چیزے بر قبیلہ انصار را یثار فرمود بعضے از ایشان
نقندہ یعنی اللہ رسول اللہ لیطی قریشا و سیر کنا و سیو فنا لقطرین و ما یرہم کما فی البخاری
یعنی خدا ہر بخشید رسول خدا صلعم را کہ قریش را عطا میفرماید و ما یا نرا ترک محساند
حالانکہ سیوف ما خون قریش را می چکاند اما تمہ ازین شکایت کہ انصار یہ زبان آوردند

واضح شد که مهاجرین تا زمان هوازن و حنین که او آخر غزوات اند جانبازی نگری
 بکار نیارند چه جایگزین یا مثال آیات ثلاثه مذکوره سوره بکینه مصروف مقال سے

شدند اما حدیث العهد بالجاهلیة یوون مهاجرین از همین حدیث ان قریش حدیث عهد
 بجاهلیة اربع ظاهر است که ایشان از قریش بودند و آنحضرت صلعم عذر بحدیث عهد
 مخصوص بطلقاً نفرمود چه لفظ جامع مهاجرین و طلقاً ارشاد نمود و آن زمین لفظ

قریش است و علت تالیف قسمت غنائم بر ایشان است و از حدیث بخاری ظاهر است
 که تقسیم بر مهاجرین و طلقاً بر بیان آورد و کما روی قاصب یومئذ غنائم کثیرة تقسم فی

المهاجرین و الطقار و لم یعط الا انصار شیعاً فقالت الانصار اذ انکسرت شدة یذة فغن بدعی
 و یعط الغنیمة غیرنا الحدیث کما یاتی بیانه مفصلاً ازین قسمت بحضرات مهاجرین ظاهر شد

که بقوله صلعم اتانهم ایشان البته الی آلان موثقه القلوب مانند و سهم گردانیدن رسول
 صلعم مهاجرین را دلیل بن بر است که ایشان را طمع مال و اشل اسلام نمود و موثقه

معنی بیشتر سلطنت بر دین عمر و ایام جاهلیت است که عالم نصاری او را ملک عرب
 بعم شدن ستوده گما، ترجمه الواح الکریمی کتاب تاریخ بغداد فی حکایت طولید

لقه عند ابن ابی العبد بن شرح تبحر الیمانه علی صفحہ ۴۰۴ و در زمان بعثت دعوت
 اسلام که حضرت رسالت میفرمود در آن تریب خزائن کسبه بن و الروم حاصل شد

بیشتری نمود چنانچه ابن عبد البر صاحب استیعاب در ترجمه فقیف اکتدی آورده که عباس عم
 رسول وقتیکه منحرف از اسلام بود از خیف هماب سوال اوگفت: ویزانہ انفق ب

بکنوز کسری و قیصر و صاحب نشاف در تفسیر تیه اجعل الالهة الهاد و جد ان به انشی بای لفظ
 که رسول خدا صلعم بچنین تریب دعوت اسلام فرمودند امطقی تم کلمة واحدة تمکون

بها العرب و تدین لکم بہا العجم یعنی ای شما ای قریش بن کلمه واحدہ عطامی فرمائید کہ بدولت
 آنکلمه واحدہ شما مالک ملک عرب باشید و عجم بہرکت آنکلمه بشمارام شوند انتہی و ہر چندین
 روایات ذکر گردیدہ شدن احدی از مهاجرین بتزغیب مال مذکور شدہ اما فرست ایمانی
 بان قاضی و عقل کامل بان راضی است کہ حضرات شیخین و اخراہما ضہ و رہم بتزغیب میل
 نمودہ اسلام آوردند بدلیل آنکہ وعدہ کہ بتغیر خدا بوجہ اطلاق برحق است و انخاز وعدہ ذمہ
 خدا بظہور آوردن لازم اگر بتغیر وعدہ جنت یکے فرماید خداوند تعالیٰ لامحالہ اورا جنت
 اعلیٰ برساند و اگر وعدہ مملکت نماید قضا و قدر اتفاقا بان البتہ بفرماید این ایفاء وعدہ
 خزائن قیس و کسری بر تمام جہان ہوید است کہ بحق شیخین کاملین بظہور آمدہ فلا محالہ این
 حضرات اند کہ اسلام بطبع خزائن اختیار کردہ بودند این امر قلبی و شائدہ آثار انخاز
 وعدہ طشت اندہام گردیدہ لہذا نوعیت اسلام ایشان منجلی شدہ داو تعالیٰ شانہ فی غیر
 موضع من القرآن بہین اسلام بیان بذکر وعدہ خزائن و اموال دنیا اشارت فرمودہ
 اذ یقول المنافقون والذین فی قلوبہم مرض ما وعدنا اللہ ورسولہ الا غروراً و علیٰ سیر چہنن نقل
 کردہ اند کہ آنحضرت وعدہ خزائن کسری و روم بقبیلہ انصار رحم فرمودہ بودند و ہر آنکہ
 فرمودند یا انصار اما ترضون ان یرجع الناس بال دنیا و ترجو ابر رسول اللہ الی بیوتکم كما حضرت
 و از مهاجرین فرمود اذ اذقت علیکم خزائن فارس و الروم اعی قوم انتم قال عبد الرحمن بن
 عوف کما امرنا اللہ تعالیٰ فقال رسول اللہ کذا الحدیث رواہ مسلم فی صحیحہ عن عبد اللہ بن عمر
 یعنی ہر گاہ بر شما خزائن فارس و روم مفتوح شوند کدام قوم شما خواہید شد عبد اللہ بن عمر
 گفت ہنانشہ بما خداوند تعالیٰ امر فرمودہ آنحضرت ارشاد نمود کہ ہرگز نہ الخ ولست
 لعلم کہ ہرگز نہ ہنانشہ یکے از انصار ہم نیامد نہ بعشیرہ نبی نہ بصحابہ مصروفین مگر ہر آنکہ

شیخین و بنی امیہ از مطلقاً و غیر مطلقاً و اذ تعالی میفرماید تریدون عرض الدنیا و التمری
 الاخرة یعنی شما مال دنیا میخواہید و اشرک لعلی براسے شما ارادہ آخرت میفرمایید و این
 صادق نمی آید مگر بر کسانیکہ قلوب آنها مملو بہوس مال بودہ اسلام آوردہ بودند و در
 باب صلعم از مال این اشخاص چنین خبر داد کہ انکم تحرقون علی الامارۃ و مشکون تداثرہ
 یوم القیامۃ رواہ البخاری یعنی ہر آئینہ شما قریب است کہ حرص بر ریاست خواہید نمود
 قریب است کہ یوم قیامت نداشت باشد انتہی و نہ است قیامت بحال عدالت محکم
 و صلاحیت دین در ایشان منکم چگونہ تبع می شود و امانہ صدق بر بنی امیہ ہی شود
 بسبب التفرق انظار خطا حاضرین چیرہ راست خصوصاً وقتیکہ شاید موندہ سابقہ منطبق
 بحال موجود ہم ثابت شدہ اند و این حدیث ترجمہ آید کہ یہ قبل عیتم ان تولیتہم ان
 لقیہ و انی الارض ولقطوا ارضکم اولئک الذین نسیتم اللہ اللہ سے باشد و تفسیر این آیه
 مصرحاً در تفسیر الایات است من شارفہ جمع ایہ و ان حضرت صلعم فرمود و ان اللہ لا یفر
 عنکم و انکم و انکم احشی علیکم ان تسیوا علیکم الدنیا لاسکت علی من کان قبلكم الخ متفق علیہ
 بین الشیخین البخاری و مسلم است یعنی قسم بخدا من خوف فقر شما نیکنم و لا کن خوف بر شما
 می نمایم کہ دنیا بر شما فراخ شود چنانکہ بر کسانیکہ قبل شما بودند فراخ گردید انتہی
 و انبساط دنیا دلیل بر اقباض سوال و مملکت است آنچه بہ بیت المال المسلمین و
 مملکت را بخوبی خود با خلافت و عیثہ نام کردند و راجحاً را معلوم از ابو سعید الخدری
 ما ثور است کہ گفت ما بنا اعد الا وقد مالک بالدنیا الا ان عمر و در استخار نام میگو
 ثمانہ نیاورد و ابن عمر در قریش کے مخالفت رسیدہ لہذا اورا خاصہ مستثنی داشتہ
 پس عدم امثال این کسان بقتال کافران بہین خوف رواورد کہ در قتال صورت

ہلاکت سے دیدند حالانکہ ورنہ ہوس ریاست ہو و بعد از ہلاکت چو گندہ بر او مافی
 الحضار سے رسیدند لہذا رسول خدا صلعم کف قتالاً اختیار فرمودند و از بن مقام حدیث
 العہد بالکفر تا آخر عمر بودن عمائد مہاجرین و مولفہ القارب مانند از ہیم شمل آنہا
 ببال عنایم حنین و بقولہ صلعم اتا الفہم کاشمس فی رالیقۃ اللہ ہاگر دیدہ است و مخفی نہاند
 کہ این حال عامہ مہاجرین نبودہ مگر انانکہ اصحاب تمول و ارباب فضل بودند کما
 سندک آلفاً اما الثانی از وقائع قبل از ہجرت آنکہ قال اللہ تبارک و تعالی الم تر ان
 الذین قبلکم کفوا بیدیکم و اقموا الصلوۃ و اتوا الزکوۃ فلما کذب علیہم القتال اذ افریق
 شہم یخشون الناس کخشیۃ اللہ و اشد خشیۃ قالوا ربنا لم کتبت علینا القتال لولا
 ان کثرنا الی اجل قریب یعنی ایامی بینی کسی را کہ گفتمہ شد یا نہا کہ بازوارید دست
 ہا کے خود را و نماز بخوانید و زکوۃ ادا سازید پس ہر گاہ قتال بر ایشان واجب شد
 تا گبان یک گروہ از آنہا می ترستند از مردمان مثل خوفیکہ از خدا می شاید یا شہید
 تر خوف میگویند اسبہر و دروگار چہرہ نوشتی بر ما قتال را چہرہ ملت تا مدت قلیل نداوی
 صاحب تفسیر کبیر ^{۲۳۷۴} درین ایہ چنین افادہ نمودہ و الاولی کل الایۃ علی المناقبین بقولہ
 یخشون الناس کخشیۃ اللہ یعنی اولے آنست کہ این آیہ در شان مناقبین حمل نمودن
 اولے و سزاوار است بدلیل خشیت ایشان از مردمان مثل خشیتہ استراحتی و این مکلفین
 از عشرہ مبشرہ اند کہ امر بکف قتال مخصوص بیکہ قبل از ہجرت بود اما تاقلین شان نزول
 سماقتاشعین نقل کردند کہ صاحب لباب النقول و تفسیر در مشورہ حافظ سیوطی صرف
 عبد الرحمن بن عوف را ذکر فرمودہ و اما ہم الرازی در تفسیر کبیر ^{۲۳۷۴} نام سعد بن ابی وقاص
 فرمودہ و باقی نام برابکے بیت آورده و کہے از مفسرین نام صدیق و فاروق و

ذوالنورین نہ نوشتہ بہ نگہداشتن انتہاک حرمت خلافت ایقان و لاکن وقائع کراہت
یوم بد۔ و فرار حدنا حنین علی روس الا شہاد و شہادت میدیند کہ این خشیت با کراہت
با کہ در سیرت ثلاثہ مخریوہ از ایشان بد بجا اولی سرزودہ و لایقال کہ آیات قتال بکیہ کہ
شدند ازین امر بکف قتال متعارض اند و این آیه بر سارعت بقتال صحابہ بکیہ دلالت
دارد و موند آن روایت قنادہ است کہ گفت کان الناس من اصحاب النبی صلعم و ہم
یوم سزیم بکتہ قبل القتال لیسارعون الی القتال الی قولہ وان عبد الرحمن بن عوف
کان فیمن قال ذلک فثبنا ہم نبی السعین ذلک قال لم او مریدک ارج کما فی الدر
المنثور یعنی مروان از اصحاب نبی صلعم در کتب قبل قتال مسارعت بقتال سے نمودند و
عبد الرحمن بن عوف از ایشان بود پس رسول خدا ازان منع فرمود و گفت کہ من امر کردہ
نشدم ام بان انتہی مخصا درین صورت نمی شاید کہ آیات قتال بکیہ را محمول بر وجوب
سزیم برائے آنکہ آیات ثلاثہ بکیہ برائے جہاد و دلالت صریح میدارند و ما بین آیات بیچ
انما نمی نمی باشد چہ ہر دو واقعہ امر بکف و تحریب قتال در کتب قبل از ہجرت وارد شدن تا مگر
در حدیثی نقل است کہ صحابہ مسارعت قبل ورود و تحریب کردہ باشند و ہر گاہ در تحریب بقتال
در ہما نجا تازل گشت خشیت بجا آورند و موند این معنی روایت است کہ صاحب
الذکر ابن احن ابن الجصاص آورده قال قد ذکر اللہ الزکوۃ فی السور المکیات الی قولہ حتی
تفرض الصلوۃ و الزکوۃ و سائر الشرائع ولم تؤخذ الزکوۃ الا بالمدینۃ یعنی خداوند تم
زکوۃ را در سورہائے بکیہ ذکر فرمود تا آنکہ نماز و زکوۃ و تمام احکام شرعیہ فرض شدند
و زکوۃ گرفتہ نشد مگر در مدینہ منورہ و انتہی کنیم کہ در سائر الشرائع امر قتال از اہم ہیات
است پس اگر روایت قنادہ بہرچہ صحیح بود پس نبی کریم صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم
احوال صحابہ بود

چنانکه اولتعالی از آنها خبر در داده فی قوله یا ایها الذین آمنوا لم تقولون مالا تفعلون
اما قوله صلعم لم او صریح لک ما قول بدین معنی است که من ما سور بوجوب قتال شده ام
و این مقرر است که واقعه اذن قتال خواستن قبل از ورود آیات بود کما ذکر و جواب نیز
همانوقت بوده باشد و محتمل است که آیه المنزل و آیه التکیوت در استجاب قتال باشند و آن
اذن صحابه بعد ازین آمد لهذا معنی قوله لم او بوجوب لک درست می ماند و آیه سوره
فرقان بعد از واقعه اذن نازل شده و امر بجای قبل از وقت جائز است تا آنکه سالها
سال و پیشاپیش وارد شود فعلی فلک آیه فلا تطع الکافرین و جاهد هم جواد کبیر
که یا تمام بلیغ در امر جهاد خبری دهد و در محتمل است که همانوقت نازل شده که عدد عشر
مجاہدین مقرر امقابل عدد مایه مشرکین کافی بود چنانچه بطالین مشرکین که در بدر حاضر
آمدند زیاده از هزار نفر نبودند کما فی کتب السیر و عدد مجاہدین دین سیدین از قوم مهاجرین
در غزوه بدر چنانکه واقعی روایت کرده شش و هشتاد بودند و برایتی سه و هفتاد و شصت
آمدند و علاوه ایشان ششصد و هشتاد مجاہدین اختیار فرموده بودند لهذا وجوب آیه
قتال در مکہ مسلم آمد بهر کیفیت از آیه شریفه که ما نحن فیه است ذکر مهاجرین مکہ است و از آن
که است آنها از امر قتال بآن درجه ظاهر شده که امام رازی در بیان طویل با استدلالات
جمیل محل بر سنا فقیر فرموده بخوف طوالت از نقل عبارتش اعراض نموده ام پس افضلیت
این چنین بزرگواران مع تحقیق اطاعت ایشان بجا و رسول معلوم و از اینجا افتعال خبر
این عمر قال کنت عند النبی صائم و عنده ابو بکر الصدیق و علیه عباره قد خللها فی صد
بخلال فخر علی حیر سئل فقال یا محمد ما لی ابا بکر علیه عباره قد خللها فی صدره بخلال فقال
یا برک الله علی من یفعل قایان انما یقر علی السلام و یقول قل له اراض انت عنی

فی فقرک هذا ثم سألنا الحديث ان وجد البعوى وان عساك وقد حننا ابن الجوزى موافقا
 ظاهر كذا في الحديث ان من نيز سنده ضعيف جدا گفته اند بوجرا كه كه است اين شيخ از هر
 موضع قال صحيح است و اولقائى درين آيه ذم كرمين مي فرمايد پس چگونه از كه است
 غير شده قل له اراض انت عنى فى فقرك گفت و چرا قول را كذا كذا عينا القائل الخ
 و انما موش كره لغو و بالشره و زجره اخيرا اثر مختصرا يكه ابو بكر صديق بعد ايام فتح مکه جباي
 كرده داشت كه هر كس بيل بسن نازل شد و گفت يا محمد كه خداوند تعالى ابو بكر اسلام بيگانه
 و از دلفر ما كه از خدا در ارضى رستى درين فقر خود يا نا خوشى انتهى و واقعه فقر او بعد از ايام فتح مکه
 نيز به منى است كه وعده او تعالى ببنام كثره و كمال قبل از غنائم خيبر مقرون بوقاشده
 بود ابو بكر كمال بعد در جنگ تبوك بيع مال خود را در تبوك لشكر چنانكه گويند ايشا كه ده است
 پس ما بين تحمل فقر چگونه معجزه شود مگر آنكه آيه و السابقون الاولون كه در ان رضى الله
 عنهم و رضوا عنه وارد شده و در شان ابى بكر صديق نازل شده است كه اين ستانى حديث
 مذکور است اما الثالث از وقائع قبل از هجرت گفته اند انما ابتلى بن الحصار و شيز از سير
 علما با اعتبار محقق شده كه حكم زكوة در مکه مختلر نازل شده و آيه مذكوره كفا آيه كفا
 الصدقة و الواكوة صدق واجب بخدمت زكوة قبل از هجرت است و تمول ابو بكر صديق
 و عبد الرحمن و عثمان در ضرب المثل ايشان است حتى كه نقل مي سازند كه رسول خدا فرمود
 ما تقبى مال فى الاسلام ما تقبى مال ابى بكر اما احدى از ايشان زكوة واجب بود بغير
 المهاجرين الذين اخرجوا من ديارهم ايشان فرمود فكيف يقال كه رسول الله فرمود ما تقبى
 مال الخ و چگونه مي فرمود ان الناس كذوبون و ابى بكر صديق ايا تقبى زباني كافى و شود
 تا وقتيكه بيل با جاره البنى ايمان نياورد و عمل بران نسا زد و ابن ماجه در سنن و طبرى در

تاریخ خود آورند که جناب ولایت مآب میفرمود انا عهد الله و اخو رسول الله و انا الهی
 الاکبر لایقولها بعدی الا کاذب مقرر صلیت مع رسول الله قبل الناس سبع سنین
 و ابن عبد البر در استیعاب در ترجمه عقیف کنزی و ابن الصباغ مالکی در فصول هجرت
 ابن طلحه شافعی در مطالب الرسول از یحیی بن عقیف کنزی آورده اند که عقیف گفت
 که وقتی که من وارد مکه شدم دیدم که رسول خدا صلعم و همراه او خدیجه و علی و کعبه انصاری
 می خوانند از عباس بن عبد المطلب پرسیدم که این چه کسانند و چه عملی نمایند
 عباس هر یکی را نشان داد و گفت کنانین دعوت نبوت دارد و این تازه آورده نماز
 میخوانند و وجه او و عم تازه بروین اویندالی ان قال و هو زید عم انه شافع علیه کنوز
 کسری و قیصر انتهى مختص ترجمه پس از اینجا معلوم شد که ابو بکر صدیق با همه دعوی
 سابقیت در اسلام نماز با سه سجده ترک کرد و شخصی که ادعا اسلام نماید و نماز و زکوة
 تا دیرگاه ادا نکرده باشد اسلام و سبقت اسلام پیغمبر و رسال الله از وقائع قبل از هجرت
 انکه قال الله ثم قلا اقم بقرآن الی قوله و تجعلون رزقکم من غیره انکم تحبون یعنی پس
 سوگند میخورم با فنادن ستاره الی ترجمه و می سازید نصیبه خود را انکه شاهد بر غ نسبت
 مینماید و صحیح مسلم از ابن عباس ماثور است قال سطر الناس علی عهد رسول الله
 صلعم فقال سوا الله صلعم اکتب من الناس شاکر و منهم کافر قالوا بئس حظه الله و قال
 بعضهم ان قد صدق لور که او که افاضت ان الله قلا اقم بقرآن الی قوله و تجعلون رزقکم من غیره
 باران بارید سوگند صلعم فرمود که مردمان صبح کردند سفر کنند و کفران نعمت کنند
 شاکر همانند که گفته که این رحمت خدا است و بعضی که گفته باقتضای وقت باران
 آمد یا بتا شیر نخورم بارید پس او کافر است پس این آیه نازل شد که شما تکذیب در سبیل سزاق